

N:o 106.

Af herr **C. A. Lindhagen**, om ökad dyrtidstillägg till vaktmästare vid statens ämbetsverk.

Vaktmästarne i statens ämbetsverk uppbära för närvarande en aflöning af 800 kronor, hvartill kommer ett ålderstillägg å 100 kronor. Endast förste vaktmästaren inom hvarje ämbetsverk åtnjuter en högre aflöning, nämligen 1,100 kronor utom ålderstillägg. Denna lönereglering härleder sig från 1870-talet.

Det är klart, att berörda aflöningsförmåner och särskildt lönerna å 800 å 900 kronor numera äro alldeles otillräckliga för en familjs uppehälle i synnerhet i Stockholm. De understiga ock afsevärdt hvad vaktmästare, anställda hos kommunen eller enskilde, i allmänhet uppbära. Löneregleringskommittén har därför också föreslagit en förhöjning af lönen med 300 kronor i båda aflöningsklasserna.

I afvaktan på uppfyllandet af detta löfte uppbära vaktmästarne nu ett dyrtidstillägg, motsvarande 10 procent af lönen. Då emellertid detta lilla tillskott icke i rimlig mån tillgodoser behovet, ingingo vaktmästarne föregående år genom statens vaktmästareförenings styrelse med bifogade underdåniga framställning (bil. A) om ett dyrtidstillägg af 20 procent af aflöningen. I sammanhang därmed framhölls äfven billigheten af att de vaktmästare, i hvilkas aflöning inginge bostad, jämväl komma i åtnjutande af dyrtidstillägg. För bostaden fingo de nämligen vidkännas afdrag å lönen, och de dyra tiderna, som utgjorde anledning till dyrtidstilläggen, härleda sig ej blott från höjning i bostadspriserna, utan äfven från en betydande ökning af öfriga lefnadskostnader.

I den för innevarande Riksdag framlagda statsverkspropositionen förklaras, att ifrågavarande framställning väl icke kunde fränkännas betydelse. Men det förefunnes, åtminstone för närvarande, icke någon utsikt, att Riksdagen, med frångående af sin år 1905 uttalade mening, vore sinnad att bevilja dyrtidstillägg i större utsträckning än då ägde rum. Därför kunde petitionen ej föränleda någon framställning till Riksdagen.

Häremot må erinras, att Riksdagens mening ju ej bör grunda sig på något annat än en riktig uppskattning af det verkliga sakläget. Det har också visat sig, att Riksdagens uppfattning äfven i dessa frågor låter jämkas med sig. Sålunda beslöt Riksdagen förra året af eget initiativ nya begränsningar i dyrtidstilläggen för de högre lönerna. Man bör då kunna förutsätta, att Riksdagen ej skall vara otillgänglig för billigheten i att å andra sidan något höja dyrtidstilläggen för de lägsta lönebeloppen, som understiga existensminimum. Grunden till båda åtgärderna är densamma, nämligen att dyrtidstilläggen skola utgå på det sätt, att de bereda dem, som ha det svärast, möjlighet att någorlunda reda sig.

Hvad nu särskildt vaktmästarne angår, så äro de satta i de lägsta lönebeloppen bland statens ordinarie tjänstemän. Deras för lång tid tillbaka fastställda aflöningsförmåner understiga i nuvarande dyra tider det oundgängliga uppehållet för en person i deras ställning. Förverkligandet af löneregleringens förslag ligger i vida fältet. Under tiden stiga lefnadskostnaderna särskildt i hufvudstaden alltmera. Blott sedan sista året har man iakttagit en afsevärd ökning. Ingen förstår, hvart detta skall taga vägen till slut. Är det icke då rimligt att bestämma dyrtidstillägget i lägsta aflöningsklassen efter en något frikostigare beräkningsgrund? En dylik åtgärd har samma fog som höjning af det bevillningsfria afdraget för de lägre inkomstbeloppen, hvarom förslag också lärer väntas till innevarande Riksdag.

För anspråket på dyrtidstillägg åt vaktmästare, som åtnjuta bostadsförmån, synas goda skäl också vara anförda.

Man framhåller ofta, att vaktmästarne hafva så mycket extra inkomster. Sällan gör någon sig dock besvär att undersöka, huru det verkligen förhåller sig med denna sak. Att de med sin ringa lön blifva tvungna att såvidt möjligt skaffa sig extra förtjänster, är uppenbart. Men ej afhjälpes detta genom att kvarhålla dem i oskäligt låga aflönningar för deras statstjänst. Någon hänsyn härtill tages ju ej heller vid beviljande af dyrtidstillägg åt andra löntagare. Afgörande är dock i detta fall, att en mängd vaktmästare ej kunna skaffa sig någon extra förtjänst eller ock en högst obetydlig

tilläggsinkomst. I detta ämne må här vidare hänvisas till vaktmästareföreningens egen framställning af saken (bil. B.)

På grund af hvad sålunda anförts, få vi hemställa,

att Riksdagen i anledning af Kongl. Maj:ts proposition rörande dyrtidstilläggen måtte besluta att *dels* höja dyrtidstillägget för samtliga ordinarie vaktmästare vid statens ämbetsverk eller åtminstone för dem, som stå i den lägre lönegraden, från 10 till 20 procent af den kontanta aflöningen och *dels* medgifva dyrtidstillägg jämväl åt vaktmästare, i hvilkas aflöning ingår bostadsförmån in natura.

Stockholm den 25 januari 1906.

Carl Lindhagen.

M. F. Nyström.

Karl Warburg.

R. A. Wawrinsky.

Knut Kjellberg.

Bilaga A.

Till Konungen.

Statens ordinarie och extra ordinarie vaktmästare få härmed genom statens vaktmästares förenings styrelse i Stockholm i underdånighet vända sig till Eders Kungl. Maj:t med anhållan, att Eders Kungl. Maj:t täcktes bereda dem någon förbättring i den till dem utgående aflöning.

Denna aflöning utgör för närvarande 800 kronor årligen, med ett ålderstillägg på 100 kronor för flertalet inom kåren samt för förste vaktmästaren inom hvarje ämbetsverk 1,100 kronor utan ålderstillägg. Att förstnämnda belopp, med hvilket kåren i allmänhet måste räkna, icke motsvarar existensmininum för en familj i Stockholm, torde få anses obestriddt och obestriddt. Det motsvarar icke heller den aflöning, som en duglig kroppsarbetare i hufvudstaden erhåller.

Den af Eders Kungl. Maj:t tillsatta löneregleringskommittén har föreslagit en förhöjning af förberörda aflöning med 300 kronor, hvarigenom således slutaflöningen för ämbetsverkens vaktmästare skulle stiga till 1,200 kronor för flertalet inom kåren och 1,400 kronor för förste vaktmästarna. Visserligen skulle icke heller denna löneförbättring göra vaktmästarnes ekonomiska ställning så god som de bättre bland industriarbetarnes och den uppgår icke på långt när till hvad de enskilda företagen i Stockholm betala sina vaktmästare, men den skulle likväl betyda en väsentlig lättnad mot den nuvarande ställningen. Inom hvilken tid berörda förslag kommer under statsmakternas pröfning och inom hvilken tid beslut i ärendet kan för de olika ämbetsverken föreligga, är likväl omöjligt att bedöma. Under väntetiden kunna medlemmarne af vår kår icke vara hänvisade till hvad staten nu består dem. Det har af verkställda statistiska utredningar framgått, att lefnadskostnaderna i Stockholm, sedan den nu utgående aflöningen fastställdes, ökats med mera än en tredjedel, och enhvar, som har personlig erfarenhet af huru det kännes att draga sig fram på den aflöning staten består, har ock en bitter erfarenhet af denna stegring, som tydligtvis verkar tyngst, där inkomsten redan förut varit begränsad till fyllande allenast af de nödtorftigaste lefnadsbehofven. Och icke ens härmed är dock tillräckligt angifvet, huru vår kårs ekonomiska ställning försämrats. När den nuvarande aflöningen bestämdes, var vår tjänstgöringstid väsentligt mera begränsad än nu, den lediga tiden var mycket längre och tillfällena att under denna tid förvärfva extra inkomster i följd häraf mycket flera. Och nästan ännu viktigare är, att de tillfällen till extra förtjänst, som förut funnits, alltmera inskränkts; det är endast för en ringa del af vår kår, som det numera lyckas att under den lediga tiden finna ett rimligt betaldt arbete, som låter förena sig med fyllandet af anspråken på vårt arbete i tjänsten.

Under de bekymmer, som sålunda de nuvarande förhållandena medföra, och under den rådande ovissheten, om och när en förbättring i sammanhang med

allmän reglering af ämbetsverken kan vara att förvänta, hafva vi sett oss nödsakade att i underdånighet vända oss till Eders Kungl. Maj:t för att söka en förbättring i vår ställning och hemställa i sådant afseende i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t täcktes hos Riksdagen begära ett dyrtidstillägg att till oss utgå med tjugu procent af aflöningen från och med nästkommande år.

Då hittills utgående otillräckliga dyrtidstillägg undandragits från dem, i hvilkas aflöning ingår bostad, få vi i underdånighet fästa uppmärksamheten därå, att bostadsförmånen får af dem bland oss, som åtnjuta sådan, betalas med afstående af en del af aflöningen. Om än den hyra vi sålunda få till staten betala kan anses jämförelsevis billig — ehuru billigheten blifver alltmera tvifvelaktig, i den mån ämbetsverken behöfva utvidga sina lokaler och till bostad åt vaktmästaren anvisas allt sämre och osundare lokaler, i vissa fall endast sådana, som anses otjänliga till ämbetslokaler — så bör dock erinras, att bostaden i ämbetsverkets lokal medför, att vaktmästaren eller hans familj alla tider på dygnet, då någon påkallar till tjänstgöring, måste finnas tillgänglig och sålunda blir det en fullständigt obegränsad arbetstid. Vi hemställa därför i underdånighet, att jämväl de af oss, i hvilkas aflöning bostad ingår, måtte komma i åtnjutande af ofvan begärda dyrtidstillägg.

Underdånigst:

Bil. B.

Utredning angående de ordinarie och extra ordinarie vaktmästarnes i statens ämbetsverk aflöningsförhållanden m. m., verkställd af »Statens vaktmästares förening i Stockholm».

Statens vaktmästares förening, som bildats för att i möjligaste måtto tillvaratagade intressen, som kunna vara gemensamma för medlemmarnes bästa, har ansett sin uppgift i första hand vara att arbeta för att om möjligt försöka få kårens ekonomiska ställning något förbättrad. Föreningen hade därför låtit utarbete en statistisk redogörelse (se bilagan I) för att kunna tydligt belysa såväl sättet att bereda sig inkomst som det arbetes mångsidighet, som därmed är förenadt, för att möjligt kunna existera.

Jämför man en vaktmästares aflöningsförmåner med öfriga af staten och andra enskilda verk och inrättningar aflönade, skall man lätt finna, hvilken oerhörd skillnad härvidlag gör sig gällande.

Sättet att erhålla en ordinarie vaktmästareplats är i allmänhet lika med tjänstemännens, nämligen att i många år gå som extra vaktmästare och passa i de flesta verk bestämda dagar för mycket ringa betalning. Genom att man måste passa på vissa dagar, är det omöjligt för en extra vaktmästare att hafva någon fast plats, utan måste han skaffa sig inkomst på allehanda sätt för att kunna uppehålla sig under sina extra tjänstgöringsår, som mången gång kunna blifva rätt många och godt kunna beräknas växla mellan 5, 15, ja till och med 20 år. Endast helt få erhålla ordinarie plats utan tjänsteår såsom extra vaktmästare.

Frågan, huruvida den, som uppnått ordinarie vaktmästaretjänst, kan lefva på den inkomst, som är därmed förenad, måste nog besvaras nekande. Det går knappast för en ungarl, mycket mindre för den, som är gift och har familj. Inkomsten har hittills utgjort de första 5 ordinarie åren 800 kr. pr år eller 66 kr. 66 öre pr månad, efter dessa 5 år 900 kr. pr år eller 75 kr. pr månad. Sedan kan ingen vidare påökning vinnas annat än för dem, som uppnå de fåtaliga första vaktmästareplatserna, då inkomsten blir 1,100 kr. pr år eller 91 kr. 75 öre pr månad. Tagas alla nu nämnda löner i betraktande, torde nog framgå, att en vaktmästare i statens tjänst *icke kan existera* på den inkomst, som är förenad med tjänsten, till följd hvaraf han aldrig uppnår lyckan af ett lif, fritt från ekonomiska bekymmer.

Sedan blir frågan: hur kan det behöfliga tillägget i existensmedel anskaffas? Detta måste blifva på alla möjliga upptänkbara sätt, och af bifogade bilaga

synas äfven de mångahanda olika bigörsmål, som måste anskaffas för att en vaktmästare skall kunna lifnära sig. Jämföres en vaktmästares ställning med andra arbetsklassers, så finner man, att till handtverkerierna kan han ej räknas, om inkomstgrund skall vara det bestämmande. En handtverksutöfvare uppnår efter genomgångna lärlingsår sin existens af sitt arbete på *ett* håll, hvilket ju ej vaktmästaren gör. Skulle man anse vaktmästarens extra tjänsteår lika med handtverkarens lärlingsår, så har handtverkaren bra mycket bättre ställt, då hans lärlingstid varierar mellan 2—4 år, och han har ändock kunnat lefva på den betalning han haft under dessa år. Under vaktmästarens extra eller s. k. lärlingsår, varierande mellan förut omnämnda tid, har han haft en inkomst af högst 50 à 100 kr. pr år och har det sålunda sämre än handtlangaren, hvilken till och med har mer än 66 kr. 66 öre i månaden, som är vaktmästarens *ordinarie* lön. Således i fråga om inkomsten kan vaktmästaren ej på långt när mäta sig med handtverkets arbetsklass. Äfven jämförd med den inkomst en betjänt eller dräng har, är vaktmästarelönen mindre, ty när någon från dessa sysslor blir vaktmästare, så blir inkomsten ej så litet sämre. Egendomligt är ock, att en privatperson eller bolag och inrättningar kunna betala sina vaktmästare så betydligt mera än staten. Så t. ex. har en kontorsvaktmästare på grosshandlare kontor en lön varierande mellan 100—150 kr. i månaden och mången dessutom fri bostad utan afdrag på lönen. Vaktmästares i privatbanker inkomst varierar mellan 1,500 och 2,500 kr. pr år, och har mången äfven där fri bostad utan afdrag på lönen. De enda i statens tjänst, som något kunna jämföras med hvad privata betalar, är riksbankens vaktmästare, som kunna uppnå en inkomst af 1,600 kr. pr år, men är ock deras dagliga tjänstgöringstid 10 à 11 timmar.

Det kan ju knappast behöfva belysas, huru utgifterna ställa sig gentemot de inkomster en statens vaktmästare har. Tydligt är, att med nutidens hyror och andra lefnadskostnader, som äro rådande i Stockholm, det skall vålla stora svårigheter att få det att gå ihop. Minsta bostad, som kan hyras, är ett rum och kök och denna kostar med ved 350 à 400 kr. pr år, således hälften af inkomsten 800 kr. Alltså återstå af lönen 400 kr. för familjen att lefva och kläda sig på, och då torde lätt inses, att det fordras rätt stora biinkomster för att nödtorftligen försörja sig. Men huru skola biinkomsterna räcka till åt alla? Finnes det konkurrens på något område, så kan man säga, att det är på de områden en vaktmästare har att söka sina biinkomster.

De flesta skulle nog känna sig lyckliga, om de vore aflönade på *ett* håll, så att de kunna uppehålla sig därmed. Det jäktande, som under nuvarande förhållanden måste råda, är för många af den beskaffenhet, att de omöjligt kunna utstå därmed i längden. Detta framgår nog äfven däraf, att mången dukar under i rätt unga år genom öfveranstängning. De, som exempelvis hafva servering på restauranger om kvällarna, komma ej därifrån förrän kl. 1 à 2 på natten. Äfven med de tillfälliga servitörerna i såväl privata hus som à de större restaurangerna blir det samma förhållande. Då tjänstgöringstiden i ämbetsverken i allmänhet är c:a 8 timmar dagligen, få sådana vaktmästare, som nödgas söka sin biinkomst på omnämnda ställen, en arbetsdag på 16 à 18 timmar, hvilket ju är en onaturligt lång arbetstid. Då därtill en del ämbetsverk tillkomma vakt-

veckor i tur, då den vaktande från den ena dagens tjänstetids slut till näst-påföljande tjänstgöringsdags början måste vara på sin post, torde det lätt inses svårigheten för dessa att kunna hafva någon bestämd extra biförtjänst. I de ämbetsverk, där dylik tjänstgöringsskyldighet förekommer, ingår äfven eldning af samtliga lokaler samt städning af en del, och torde därför billigheten fordra, att särskild ersättning därför borde utgå, hvilket nu ej är fallet.

Som det omnämnda serveringsarbetet mången gång torde vara det mest inkomstbringande, är det dock, i motsats till hvad mången oinvigd tror, mycket ansträngande och fordrande, och är konkurrensen på detta område särdeles stor. Af kårens mellan 250—300 ordinarie och extra vaktmästare torde det ej vara 50 st., som ha någon betydande inkomst af servering. Då stadens, bankernas och enskilda inrättningsars vaktmästare äro deras konkurrenter, är det ej heller så lätt att åtkomma dylikt arbete. Ett annat extra arbete, som en del vaktmästare hafva till biinkomst, är att passa på teatrarna mellan kl. 7 och 11 på kvällarna, hvarför betalningen i allmänhet är 1 kr. å 1,25. Alltså en ganska liten timpenning, hvilken för öfrigt upphör om somrarna. Äfven åtskilliga andra bisysselsättningar måste vaktmästaren söka sig, hvilka dock i regeln gifva små inkomster.

Det har mången gång, då det gällt att diskutera en vaktmästares inkomster, framdragits den goda ställning vaktmästarekåren skulle befinna sig uti, men dessa påståenden äro ej med rätta förhållandet öfverensstämmande. Om en eller annan bland dem lyckats i något affärsföretag samla någon liten förmögenhet, så kan det ej läggas till grund för bedömande af kårens ekonomiska ställning i allmänhet. På vaktmästarens inkomst af sin tjänst och det extra arbete han kan lyckas erhålla samlas ej någon förmögenhet, hur man än bär sig åt, tvärtom måste hans lefnadssätt vara det mest försiktiga, om han ej skall duka under. Det finnes ock mången, som ej lyckats skaffa sig någon biinkomst, utan är helt beroende af sin lön. För en sådan med familj är ju omöjligt att ens existera, om han ej har en hustru, som kan bidra till inkomsten.

Ett förhållande, som synes vaktmästarekåren egendomligt, är, att i en del ämbetsverk, där det ej finnes mer än en vaktmästare, dennes lönegrad är beräknad efter andra vaktmästaregraden. Det torde ej kunna bestridas, att den, som är ensam tjänstgörande, i allmänhet har mer att göra och är mera bunden vid sin tjänst än där det finnes flera, som kunna byta med hvarandra, hvarvid det är lättare att kunna hafva extra arbete. Därför vågar vaktmästarekåren hoppas, att den ändring måtte vidtagas, att ensam vaktmästares aflöning beräknas efter förste vaktmästares grad.

I aflöningskommitténs förslag är upptaget 300 kronors förhöjning af vaktmästarnes nuvarande aflöning, som nu utgår till förste vaktmästare med 1,100 kr. och till andre vaktmästare med 900 kr., d. v. s. att lönerna enligt förslaget skulle blifva 1,400 för de förstnämnda och 1,200 för de andra.

Vaktmästarekåren är synnerligen tacksam för den föreslagna förhöjningen och hoppas att den måtte vinna bifall. Ehuru den möjligen blifvande aflöningen kan af mången anses för en afsevärd höjning, blifver den dock för den del inom kåren, som saknar biförtjänst, ändock otillräcklig att kunna existera på.

I nämnda kommittéförelägg upptages, att af den föreslagna höjningen af 300 kr. skola afdragas ytterligare 100 kr. för dem, som nu inneha bostad och därför redan nu få betala 150 kr. Enligt förslaget skulle dessa alltså komma att få betala 250 kr. för bostaden, hvarjämte föreslås, att förste vaktmästaren skall årligen till pension betala 24 kr. och de öfriga 18 kr. Beräknas vidare den förhöjning i skatt, som blir en följd af höjning med 300 kr., så torde den föreslagna förhöjningen för dem, som hyra bostäder i statens hus, komma att uppgå till 125 kronor, då de ofvannämnda afdragen äro gjorda.

Då de lägenheter, som i allmänhet äro upplåtna till bostäder åt vaktmästarne, äro belägna i samband med själfva ämbetsverket, på det att någon vaktmästare tillhörande ämbetsverket måtte finnas i verkets närhet, inträffar det mången gång både före och efter tjänstgöringstiden, att någon måste finnas tillgänglig i bostaden för att svara eller uträta något för verkets räkning.

Dessa bostäder äro mycket varierande både hvad beträffar läge, utrymme och antal rum och motsvara på en del håll ej i ringaste mån bostäder i privata hus. Detta torde nog finna sin förklaring däri, att dessa bostäder i allmänhet blifvit förlagda i rum, som ämbetsverket ej kan hafva användning för till tjänsterum.

Såväl i nuvarande aflöningsreglemente som i lönerogleringskommitténs förslag återfinnes uttrycket »de, som inneha fri bostad». Men huru kan en bostad kallas fri, då hyresboloppet för densamma skall afgå från lönen?

Vaktmästarekåren vågar därför vördsammast anhålla, att det tages i öfvervägande, om det kan vara riktigt att tala om fri bostad, då hyra afdrages af lönen.

Som det för närvarande pågår en reglering af statens tjänstemäns och vaktbetjäntes löner, så vågar vaktmästarekåren hoppas, att det må tagas hänsyn till de förhållanden, kåren härmed vördsamt vågat framhålla, och som äro med sanna förhållandet öfverensstämmande.

Vaktmästarekårens ställning och andan inom densamma är sådan, att man icke vill eller kan tillgripa något af de medel, andra kårer och föreningar pläga taga till hjälp för att få fram sina önsknigar. Kåren hoppas det oakadt, att regering och Riksdag behjerta de lägres bekymmersamma ställning, hvilken vi härmed hafva velat framhålla.

Bil. 1.

Uppgift å olika biinkomster af 150 undersökta fall inom statens vaktmästarekår.

Servering	Städning	Diverse uppdrag	Nattvakt	Passning vid teatrar	Inkassering	Portvakt	Handverkare	Handlande	Ingen	Summa
45	25	12	10	9	8	5	4	2	30	150